

Nogle Oplysninger om Søren Kierkegaard 1834—38. II. Af Sejer Kühle.

Gennem P. C. Kierkegaards Dagbog faar man et ret stærkt Indtryk af hans vaklende Helbred. Tit har han været angrebet af smitsomme Sygdomme, f. Eks. Tyfus. I det foregaaende Afsnit er det omtalt det Anfald, han havde i 1835, ved hvilken Lejlighed han ogsaa led stærkt af Ængstelse. Derimod skrev han ved et tidligere Tilfælde, nemlig i Juli 1826: »Den 7—29 Typhus. Gud sparede mig for, hvad jeg da frygtede mere end Døden, nemlig at phantasere«. — Desuden kan blandt de mange Sygdomstilfælde nævnes, at han i 1831 led af Blodstigninger til Hovedet, Tilfælde, som fire Gange i Løbet af Aaret gik over i saa alvorlige Paroksysmer, at hans Arbejdsævne i lang Tid svigtede.

Hvad man imidlertid lægger mest Mærke til, er hans store Ængstelighed og den Grublen, som indtraadte, naar han skulde tage en vigtig Beslutning. Det kan saaledes nævnes, at han to Gange søgte og fik Embeder, men trak sig efter mange pinlige Overvejelser tilbage. I 1834 fik han Vejerslev Præstekald paa Mors; men skønt han i 1832 havde ønsket »at komme fra Hovedstaden og dens Hovedfristelser«, følte han sig nu uværdig til et helligt Embede. Senere (i 1850), mens han var Præst i Pedersborg, søgte og fik han Torslunde, men trak sig atter tilbage. Mest havde han da Bekymringer over de Vanskeligheder, der fulgte med Hustruens stadige Svagelighed; og Bekymringerne tog saa stærkt paa ham, at ogsaa han maatte søge Læge, da han ikke mente sig selv mægtig.

Omsider, mens han var Bisp i Aalborg, overvældedes han. Ikke mindst tog han sig dengang nær at se, at Søren i sine sidste Leveaar havde haft økonomiske Sorger og i den Anledning havde rettet Bebrejdelser mod ham (Sml. S. K. Pap. IX, S. 53). Men ogsaa andre Forhold, hvorom man delvis faar Oplysning i Dagbogen 1850—83¹), pinte ham; og han maatte som sindssyg trække sig tilbage fra Bispeembedet.

— Alt dette er der Rimelighed i at fremhæve, eftersom man maa være opmærksom paa, at ikke blot Faderen og Søren hørte til de ængstelige Naturer, som stadig piner sig selv med Grublerier og Betæneligheder; men ogsaa den ældste Søn havde Tilbøjelig-

heder af den Art. I Særdeleshed maa man forstaa, at hans Anfægtelser var mange i den Tid her omhandles. Han led under Brydningen mellem Herrnhutisme og Paavirkning fra Grundtvig; og rimeligvis var han — endnu før Søren fik Anelse derom — tyngt stærkt under Faderens Brøde.

Naar Søren senere tænkte paa sin Ungdom, omtalte han derfor ikke blot Faderens Tungsind, men ogsaa Broderens Religiositet. Det ser vi af en Bemærkning fra 1848: »Det er dog forfærdeligt, naar jeg saaledes et enkelt Øieblik kommer til at tænke paa mit Livs mørke Baggrund lige fra det Tidligste. Den Angest med hvilken min Fader fyldte min Sjæl, han eget frygtelige Tungsind, det Meget, som jeg i den Henseende end ikke kan optegne. En saadan Angest fik jeg for Christendommen, og dog følte jeg mig saa stærkt dragen til den. Og saa i en senere Tid hvad jeg leed ved Peter, da han var blevet sygelig grebet af det Religieuse«. (S. K. Pap. IX, 238).

Her er Broderens sygelige Religiositet tilstrækkelig fremhævet. Spørgsmaalet, hvordan den ytre sig, og hvornaar den særlig gav sig til Kende, skal vi her lade ligge. Et Par Antydninger er i saa Henseende givet i forrige Afsnit.

— Tilbage er kun det at gøre opmærksom paa, at der i Dagbogen gives en Del Smaaoplysninger, hvoraf en enkelt skal anføres.

I *Henriette Lunds* Erindringer vil man lægge Mærke til de Ord, hvormed hun hentyder til, at Kierkegaards Ejendom engang blev hærget af Ild²). Man faar det Indtryk, at denne Begivenhed fandt Sted i Trediveerne; men ved at sammenholde Dagbogen med Dagsavisen faar man at vide, at den fandt Sted Natten mellem 1. og 2. April 1826. Ilden udbrød en Time efter Midnat i Kalisch's Gaard (Frederiksberggade Mtr. Nr. 4) og havde stærkt fat, da Beboerne blev vækkede; Gaarden nedbrændte til Grunden, men Kierkegaards Ejendom blev — under Kongens Nærværelse — reddet efterat have lidt stor Skade.

— Bemærkelsesværdigt er det, at der i Dagbogen omtales en Del Begivenheder, hvorved Søren ikke nævnes, skønt vi ved, at han har været til Stede. F. Eks. ved vi fra *Brøchners* Optegnelser, at han første Gang traf Søren Kierkegaard i 1836 hos Onklen, Grosserer M. A. Kirkegaard i et Selskab, som blev afholdt i Anledning af P. C. Kierkegaards Bryllup³). Dette Selskab var if. Dagbogen samlet 27. November 1836; men Pastor Hornsyld er den eneste af Gæsterne, der omtales.

Der er derefter ingen Grund til at undres over, at man i Dagbogen heller ikke faar noget at vide om Søren's Kammerater. Kun yderst sjældent findes en lille Bemærkning som f. Eks. følgende fra Marts 1834: »Den unge Bornemann, der har paastrængt Søren

sit Bekjendtskab, synes egentlig at sigte efter mig, hvilket støder Søren uden at være mig behageligt«. — I November 1833 havde P. C. Kierkegaard truffet Brødrene Bornemann i et Aftenselskab hos Agent Hammerichs, og kort Tid efter aflagde den ældste Visit sammen med Martensen; men ellers omtales Bornemanns sjældent.

Nu og da nævnes Medlemmer af Familien Boesen, der jo har særlig Interesse i Forbindelse med Søren Kierkegaard. F. Eks. meddeles i August 1834, at Emil Boesen var paa Rejse i Norge; men da Skibet paa Hjemturen udeblev, frygtede man dets Undergang. Dog ankom det 1. September, og Boesen var i Behold.

— Som Bidrag til Søren Kierkegaards Historie er saadanne Oplysninger imidlertid uden stor Værdi. Vil man vide mere, maa man søge Underretning andre Steder; og i saa Henseende maa henvises dels til Brevene til Emil Boesen⁴), Breve, der dog væsentlig hidrører fra en senere Tid, dels maa man undersøge, om ikke andre kan have efterladt Papirer af Betydning.

I den Sammenhæng skal omtales én af Søren Kierkegaards Venner, nemlig P e t e r E n g e l L i n d, som baade havde været hans Skole- og Studiekammerat. Han var født i 1814, var Søn af Farver Knud Chr. Lind og Bolethe Sophie Elisabeth f. Wadum, en Søster til H. C. Ørstedes Hustru. I sit tiende Aar kom han i Borgerdydskolen, blev Student i 1831, Teolog i 1838 og Licentiat i 1839. Mange Aar efter gav han en Beskrivelse af det Indtryk, han fra Skoleaarene havde af Kierkegaard⁵); men desværre fortalte han intet om Studietiden.

Tidligt begyndte han at skrive. I »Kjøbenhavns flyvende Post« fik han 4. December 1834 trykt en Artikel om »Qvindens høiere Oprindelse forsvaret«, der i næste Nummer blev efterfulgt af Søren Kierkegaards Bidrag »Ogsaa et Forsvar for Qvindens høiere Anlæg«. Derefter fulgte i samme Blad en Fortælling »John Gordon« og fire Digte; og endelig kan nævnes, at han i 1838 fuldførte et Skuespil »Don Rodrigo«, som blev indsendt til det kgl. Teater. Senere havde Lind forskellige Præsteembeder og blev P. C. Kierkegaards Efterfølger som Biskop i Aalborg og derved Vidne til hans sidste, sørgelige Livsafsnit.

— Til ham har Søren Kierkegaard sendt et Brev, der befinder sig i Privateje⁶). Det er skrevet, mens Kierkegaard var paa Sommerferie i Gilleleje, Dagen efter at han havde været ved Gurre Slot og i Hellebæk. Dets Adresse er T i l H r. s t u d. t h e o l. L i n d, S t. G j e r t r u d s t r æ d e i K i ø b e n h a v n, og Ordlyden er følgende:

Kjære Ven!

d 6te Juli 35. —

Dit Brev af 27de Juni modtog jeg d. 1 Juli. Det var mig baade kjært og uventet; ikke som om det i og for sig var mig uventet, at see et Brev fra Dig; men uventet var det mig, at Dit netop skulde blive det første og hidtil det eneste, jeg har modtaget fra nogen af mine Bekjendtere, dels fordi jeg i den senere Tid saa sjelden er kommen til Dig, og mit Besøg hos Dig Dagen før jeg reiste vistnok mere maatte forekomme Dig som en Underretning, at jeg ønskede at føre dit *hermeneutiske Collegium* med mig paa Landet end som et Afskedsbesøg; dels ogsaa fordi Du vel havde givet mig Dit Løfte om at skrive mig til; men dog uden at bestemme: naar, hvorimod Andre, der af sig selv lovede at skrive snarest muligt, endnu tie. Denne sidste Omstændighed gjør et blandet Indtryk paa mig. Jeg var, medens jeg opholdt mig i Byen vant til at nyde en vis Opmærksomhed blandt en Deel af de Studerende, noget, der virkelig glædede mig, og som min Individualitet behøvede. Jeg nægter ei, at det røber en Svaghed, og at det tyder paa mere Styrke at kunne som saa mange Fiske opholde sig i Havets Dybder, uden at føle Trang til hyppigt som Skalden at spille paa Havets Overflade med sit Sølvskær. Heller ikke troer jeg mig saa svag, at jeg just vilde gaae under fordi hiint Element nægtedes mig, Saften og Kraften vilde vel blive den samme, men Formen vilde forandres, bestandig at møde Modstand at tilbises paa lutter skarpe Stene furer vel Ansigtet; men berøver Een ogsaa en vis Elasticitet. Men ligesom jeg nu paa den ene Side troer, at saadanne ydre Omstændigheder kunne være gavnlige for Mange, og at de *in specie* have været det for mig, saa kunne de paa den anden Side ogsaa foranledige en Mængde Skud og Udvoxter paa Livets Stamme, idet de Naturer, der meest trænge til den Art af ydre Begunstigelser, netop ere de, der ikke bestemt og afgjort finde i deres eget Indre betegnet den Vei, de skulle vandre, hvem Naturen ikke har lagt en *port'epée* paa Vuggen; men som igjenem Livets Dialectik maa arbeide sig hen til Klarhed over deres Bestemmelse. Og nu kunne da disse udvortes Omstændigheder tjene til endmere at derivere Msk. Kræfter, idet der over alt vise sig en Mængde Lygtemænd, som vinke Een snart hid snart did. — Denne Omstændighed altsaa er mig gavnlig, forsaavidt den lærer mig at fæste mit Blik paa mit eget Indre, den ansporer mig til at gribe mig selv, mit eget Jeg, at holde det fast i Livets uendelige Voxel, at vende det Huul-Speil, hvori jeg hidtil søgte at opfatte Livet uden for mig, mod mig selv; den er mig behagelig, fordi jeg seer, jeg kan gjøre det, fordi jeg føler jeg har Kraft til at holde Speilet, om det saa viser mig mit Ideal ell.

min Karrikatur, hine 2 Extremer, mellem hvilke Livet, som H. Steffens siger, bestandig svinger sig; den er mig sørgelig, fordi den lærer mig, hvor meget man kan stole paa Folk, fordi den viser mig, at hiin Opmærksomhed maaske mere var grundet i en Frygt for mig end i Kjærlighed til og Interesse for mig. Dersom Du derfor skulde see Een ell. Anden af mine Bekjendtere, saa hils ham fra mig; men anmod Ham paa ingen Maade om at skrive mig til; thi saa behageligt ethvert Brev er mig, ligesaa ubehageligt vilde det ogsaa være mig at vide, at jeg selv muligen har fremtvunget det. Dok (sic!) nok herom. Jeg vender mig til Dit Brevs Indhold. —

At Du har Hovedpine gjør mig ondt; men jeg haaber, at den ved Modtagelsen af dette Brev forlængst er forsvunden. Imidlertid burde dog netop den Omstændighed, at det er »Hovedpine, der giver Dig Leilighed til at skrive«, gjøre Dig mindre stræng i din Fordring paa Svar. Dog det kan nu være det samme; jeg holder mig fuldkommen overbevist om, at mit Svar ikke vilde være udeblevet — endogsaa uden en saa alvorlig Paamindelse; jeg troer nok, at jeg i den Henseende vilde have baaret mig ad som den ene af Sønnerne i Evangeliet. —

Hvad dernæst alle de Ting angaaer, som Du er uenig med Dig selv om Du skal skrive, saa er jeg fuldkommen enig med mig selv om ikke at svare paa dem.

Med Hensyn til Dit Klamerie med Ussing er det mig umuligt at sætte mig ind i Sagen, da jeg nu i al den Tid, jeg har været her, ikke har seet en Avis. Imidlertid er det mig kjært, at Du har taget fat paa ham; thi jeg ærgrede mig over den Maade, hvorpaa han svarede den oprindelige Forsvarer af Brøndum. Vel fortjente denne et lille Rap for sit pathetiske Forsvar; men Ussing fortjente alvorligt at gjenemhegles for sin listige Maade at tage den Sag paa. Det var derfor min Hensigt at skrive imod ham; men min Reise forhindrede mig, og Een af mine Bekjendtere, som jeg satte det i at skrive omtrent hvad jeg ønskede skrevet, har nok undladt det. Jeg vilde nemlig vise ham, at hele Hemmeligheden ligger i en Fortielse af en Deel af hans foregaaende Tale. Dette er da forresten ligegyldigt, da Du har bragt ham saavidt, at han har tilstaaet, at have Uret. Hans senere Opførsel er det vel bedst at lade ubemærket.

Da nu mit Brev ikke tillader mig at skrive Mere, og jeg ikke vil forvende Dig ved at skrive 2 Breve paa eengang, saa vil jeg afbryde for denne Gang. En Deel ønskede jeg rigtignok at skrive angaaende Slutningen af Dit Brev — dog derom ved Leilighed, maaskee jeg ogsaa forandrer min Anskuelse i saa Henseende. Tak for Dit Brev og Lev vel.

Din

S. A. Kierkegaard.

— Begyndelsen af Brevet er saa omstændelig, at man gerne kunde tro, at Forfatteren var Vestjyde. Skriften er sirlig. Stilen er ret stærkt bearbejdet; men et Par Skrivefejl røber, at Renskriften ikke er grundigt efterset.

Af Interesse er det, at Kierkegaard allerede paa den Tid, Brevet er affattet, har gjort sig bemærket blandt Kammeraterne, og at han har fundet Behag deri.

I den Forbindelse maa man betænke hans Stilling. I Hjemmet var han stadig regnet for den lille. Selv efterat være bleven Student kunde han næppe gøre sig stærkt gældende. Skulde han hævde sig, maatte han ud blandt Kammeraterne. Men heller ikke der syntes han et Føreræmne. Han siger i Brevet, at han hører til dem, »der ikke bestemt og afgjort finde i deres eget Indre betegnet den Vei, de skulle vandre«. For at komme til Klarhed, gør han sine Selvstudier, og det interesserer ham at se, hvordan Kammeraterne reagerer overfor ham. Han ser, at de flokkes om ham, naar han er nærværende, men konstaterer nu, at de, saasnart han er borte, har tabt Interessen for ham.

Det bliver en Skuffelse; og Resultatet viser sig allerede i Optegnelserne fra 1. August (S. K. Pap. I, S. 59). Ogsaa her tales om et »Liv, der ikke er kommen paa det Rene med sig selv«. Der tales om, at Kammeraterne har haft for ringe Interesse for ham til at forstaa ham. Nu vil han finde en ny Bane; og naar han kommer tilbage til Byen vil han ikke mere opsøge dem: »Ogsaa deres Indflydelse og de deraf mulige Misvisninger paa mit Livs Compas har jeg nu unddraget mig«.

Men efter Hjemkomsten blev han dog inddraget i Studenternes Flok og tog snart efter Del i den politiske Polemik.

Paa det Omraade var han vistnok ikke helt uforberedt; og det fremgaar da ogsaa af det citerede Brev, at han før Ferierejsen havde tænkt at tage til Genmæle mod T. Algreen-Ussing, hvad P. E. Lind imidlertid gjorde under hans Fraværelse, idet han 16. og 19. Juni skrev i »Kjøbenhavnsposten«. Ussing havde paa Skydebanen ved 28. Maj-Festen talt om den politiske Opposition og havde ment at kunne dele den i to Grupper, nemlig paa den ene Side den ægte og besindige og paa den anden Side den uægte og ubesindige. De to Grupper sammenlignede han med den ægte og den uægte Eau de Cologne og betegnede — idet han hentydede til Destillatør A. Brøndums Fabrikat — den uægte Opposition som brøndumsk.

Særlig mod dette Udtryk opponerede Lind, men var dog næppe stærkt grebet af det politiske Røre. Hans følgende Indlæg var da heller ikke af politisk, men af æstetisk Art. Under Mærket r. 1. — skrev han 22. Juli og 26. August i samme Blad mod P. Hjort, som havde anmeldt Carl Baggers »Min Broders Levnet« og samtidig

talt nedsættende om Fr. Paludan-Müllers Ungdomsarbejder »Dandserinden« og »Amor og Psyche«. Lind havde truffet Paludan-Müller hos Heibergs og var en ivrig Tilhænger af hans Digtning.

Ogsaa hvad han senere skrev, bl. a. det omtalte Skuespil og en Novelle, kaldet »Ungdomsaar«, vidner om litterære Tilbøjeligheder; men snart efter blev han grebet af Præstegerningen. Søren Kierkegaard derimod kom stærkere ind paa det politiske Omraade, og først derefter fik Offentligheden Øje for hans æstetiske Interesse, idet han udgav Skriftet om H. C. Andersen. Præstelig Virksomhed turde han ikke binde sig til.

N o t e r.

- ¹⁾ Ny kgl. Sml. 4° 3013.
 - ²⁾ Henriette Lund: Erindringer fra Hjemmet, 1909, S. 22.
 - ³⁾ Det nittende Aarhundrede 1877, I, S. 337.
 - ⁴⁾ Carl Koch: Søren Kierkegaard og Emil Boesen, 1901, og Kierkegaardske Papirer. Forlovelsen v. Raphael Meyer, 1904.
 - ⁵⁾ V. Ammundsen: Søren Kierkegaards Ungdom, 1912, S. 53 f.
 - ⁶⁾ Brevets Ejer er Biskop P. E. Linds Dattersøn, fhv. Bankfuldmægtig Poul Valentin.
-